

BIBLIOTEKA ŽENSKI GLAS
KNJIGA BR. 12

Naslov originala:
LAÇOS DE FAMILIA
Clarice Lispector

Copyright © Paulo Gurgel Valente, (followed by the first year of publication of the Publisher's edition of the Work).

Copyright © LAÇOS DE FAMILIA, 1960.

Copyright © srpskog izdanja Kontrast izdavaštvo, 2024.

Za izdavača:
Vladimir Manigoda

Glavni i odgovorni urednik:
Ivan Isailović

Izvršna urednica:
Tamara Sokić

Prevod:
Ana Kuzmanović Jovanović

Lektura:
Ivan Isailović

Dizajn korica:
Dragana Nikolić

Štampa:
F.U.K. d.o.o. Beograd

Tiraž:
1000

Izdavač:
Kontrast izdavaštvo
Terazije 35, Beograd
info@kontrastizdavastvo.rs
kontrastizdavastvo.rs
www.glif.rs

KLARIS LISPEKTOR

PORODIČNE VEZE

Prevela s portugalskog:
Ana Kuzmanović Jovanović

KONTRAST

Beograd, 2024

SANJARENJE I PIJANSTVO JEDNE ŽENE

Činilo joj se kao da će kroz sobu protutnjati tramvaji, jer joj je od njih zadrhtao odraz. Lenjo se češljala pred toaletnim stočićem sa tri ogledala, belih, snažnih ruku naježenih od popodnevnog svežine. Nije skidala oka s ogledala, koja su podrhtavala, čas tamna, čas osvetljena. Napolju, sa jednog višeg prozora palo je na ulicu nešto teško i mekano. Da su dečica i muž kod kuće već bi pomislila da je u pitanju njihova nepažnja. Pogled nije skrenuo sa odraza, češalj je zamišljeno radio, otvoreni izrez na ogrtaču otkrio je ogledalima fragmente dojki nekoliko ženskih prikaza.

„Večernje novosti!”, viknuo je prodavac novina niz blagi povetarac u ulici Rijašuelo, i nešto je uzdrhtalo, kao da je predskazano. Bacila je češalj na toaletni stočić i zamišljeno zapevala: „Ko vide vrapčića... gde prolete kraj prozora... i prelete reku Minjo!” – ali, najednom ljutita, zatvorila se poput lepeze.

Legla je, mašući nestrpljivo novinama koje su šušcale u sobi. Uхватила je čaršav, mirisala ga stežući uštirkani vez crveno nalakiranim noktima. Ponovo je počela da se hladi, gotovo nasmejana. Ah, ah, uzdahnula je smejući se. Zamislila je svoj blistavi osmeh mlade devojke, i zatvorivši oči još se šire nasmešila, hladeći se još žustrije. Ah, ah, dolepršala bi sa ulice poput leptira.

„Dobar dan, znaš li ko mi je danas došao u posetu?”, zamislila je da bi to bila moguća i zanimljiva tema za razgovor. „Ne znam, ko?” pitale su je uz galantan osmeh tužne oči na jednom od onih bleđih lica od kojih se tako loše osećamo. „Marija

Kiterija, zamisli!” odgovorila je koketno, držeći ruku na boku. „A ko je ta devojka, ako mi dozvolite?” insistirale su galantne, ali sada već bezizražajne. „Ti!” prekinula je razgovor uz blagi ukor. Kako je dosadno!

Ah, kako raskošna soba! Eto je, hladi se u Brazilu. Sunce zaobljeno u roletni podrhtavalo je na zidu poput žica gitare. Ulica Rijašuelo tresla se pod zadihanim teretom tramvaja iz pravca ulice Mem de Sa. Znatiželjna i lenja, osluškiavala je podrhtavanje ormana sa posuđem u primaćoj sobi. Od nestrpljenja, telo joj se okrenulo potrbuške, i dok je nežno istezala prste na ljupkim stopalima, otvorenih očiju je iščekivala svoju narednu misao. „Onaj ko je našao, tražio je”, rekla je sebi poslovicom u rimi, što bi na kraju uvek nalikovalo nekakvoj istini. Sve dok nije zaspala poluotvorenih usta, a pljuvačka joj skvasila jastuk.

Probudila se tek kada se muž vratio s posla i kad je ušao u sobu. Nije htela da večera a ni da se mane svojih sanjarija, ponovo je zaspala; neka se sam snađe sa ostacima od ručka.

Pošto su deca bila na selu kod tetaka u Žakarepaguai, iskoristila je priliku da započne dan po svojoj volji: nemirna i lakomislena u krevetu, jedan od onih hirova, možda. Muž se pojavio pred njom već obučen, nije imala pojma šta li je doručkovao, niti mu je pogledala odelo, treba li ga iščetkati ili ne, nije je bilo briga da li je danas imao posla u gradu. Ali, kada se sagnuo da je poljubi, njena hirovitost je prsila poput suvog lista:

– Beži odavde!

– Šta ti je? – upitao je muž začuđeno, nastojeći u isti mah da pokaže više nežnosti.

Tvrdo glava, ne bi znala šta da kaže, bila je tako razdražljiva i daleka, da nije znala ni gde da potraži odgovor. Ljutnula se:

– Ah, idi dođavola! Oblećeš oko mene kao matori petao!

On je naizgled malo promislilo, pa izjavio:

– O, ženo, bolesna si.

Ona se složila, iznenađena i polaskana. Celog dana je ostala u krevetu, osluškujući kuću, tako tihu bez dečje graje, bez muža, koji će danas ručati u gradu. Celog dana nije izlazila. Njen bes je bio prigušen, žestok. Ustajala je samo da ode do kupatila, odakle se vraćala uzvišena, uvređena.

Jutro se pretvorilo u dugo, čudovišno popodne, koje je postalo duboka noć što se nevino razlila po celoj kući.

Bila je i dalje u krevetu, mirna, nehajna. Ona je volela... Unapred je volela čoveka kojeg će jednoga dana zavoleti. Ko će ga znati, to se ponekad dešavalo, i to tako da niko ne bude kriv ili povređen. U krevetu je razmišljala, razmišljala, gotovo da se smejala, kao što se smejemo nekom traču. Razmišljala, razmišljala. O čemu? Kao da ona zna. I tako je ostala.

Odjednom ljutita, uspravila se. Ali, zbog vrtoglavice tog prvog trenu delovala je bolesno i osetljivo u sobi koja se vrtela, i vrtela, sve dok nije uspela da se nekako otetura nazad u krevet, iznenađena što je to možda i istina: „O, ženo, da nećeš stvarno da se razboliš!”, rekla je sebi sumnjičavo. Stavila je ruku na čelo da proveri je li dobila temperaturu.

Te noći, dok nije zaspala, bila je u sve dubljim fantazmagorijama – koliko minuta? – sve dok se nije prevrnula, usnula, i zahrkala pored muža.

Kada se probudila, dan je već bio odmakao, krompire je trebalo oljuštiti, deca je trebalo da se vrate tog popodneva od teta-ka, Bože, izgubila sam samopoštovanje! Danas je dan za pranje veša i krpljenje čarapa, jao, kakva si samo danguba postala! grdila je sebe, znatiželjna i zadovoljna, treba otići u nabavku, ne zaboraviti ribu, dan je bio odmakao, jutro užurbano i sunčano.

Ali, u subotu uveče pođoše u tavernu na trgu Tiradentes, na poziv jednog uspešnog trgovca, ona u novoj haljini koja je, mada nije imala mnogo detalja, bila od kvalitetnog materijala, od onih što traju čitav život. U subotu uveče, pijana na trgu Tiradentes,

pijana, ali uz muža koji ju je pazio, tako učtiva prema drugom muškarcu, toliko prefinjenijem i bogatijem, pokušavala je da zapodene razgovor, jer ona nije nikakva seljančica i već je iskusila život prestonice. Ali bila je potpuno pijana.

A to što njen muž nije bio pijan, bilo je stoga što nije želeo da bude nepristojan prema tom trgovcu, pa je, s puno truda i ponizno, pustio ovoga da vodi glavnu reč. To je priličilo tako elegantnim okolnostima, ali nju je strašno zasmijavalo! Kakav strašan prezir je pokazala! Gledala je muža u novom odelu i činio joj se tako smešnim! Bila je potpuno pijana, ali nije izgubila svoje žensko dostojanstvo. A mlado vino je lagano curilo iz čaše.

A kada bi bila pijana, posle nekog obilnog nedeljnog ručka, sve ono što je po prirodi stvari odvojeno jedno od drugog – miris maslinovog ulja s jedne, muškarca s druge strane, tanjir supe s jedne, konobar s druge strane – na čudan način bi se sjedinilo svojom istinskom prirodom, i sve bi bilo prava sramota, obično šegačenje.

A ako su joj oči bile blistave i hladne, ako su joj pokreti bili nespretni pokušaji da dohvati stalak sa čačalicama, zapravo je iznutra bila sasvim dobro, bila je onaj puni oblak što ju je nosio bez ikakvog napora. Napućenih usana i belih zuba, i vino od kojeg je oticala. I to osećanje taštine zbog pijanstva, od kojeg je sve prezirala, od kojeg je postala zrela i okrugla poput velike krave.

Naravno da je vodila razgovor. Jer, nije joj nedostajalo ni tema ni veštine. Ali, reči koje bi izgovorila pijana žena bile su kao da je trudna – reči samo na usnama, slabo povezane sa tajnim središtem nalik na trudnoću. Bože, kako se samo čudno osećala. U subotu uveče je izgubila svoju svakodnevnu dušu, i kako je samo prijalo izgubiti je, a kao sećanje na druge dane ostale su samo male, namučene ruke – evo je sada, laktova oslonjenih na stolnjak sa crveno-belim dezenom šahovske table na stolu nalik na kockarski, duboko uronjena u unižen i pobunjen život. A ovaj

gromoglasan smeh? Taj gromoglasan smeh koji joj se tajanstveno oteo iz punog i belog grla, kao odgovor na trgovčevu eleganciju, smeh koji je došao iz dubine onog sna, i iz dubine one sigurnosti nekoga ko poseduje telo. Njeno bledo meso bilo je slatko poput mesa jastoga, nožica živog jastoga koja se lagano vrti kroz vazduh. I ta potreba da joj bude loše kako bi lepotu zaronila u nešto zaista gadno. I ta sitna izopačenost nekoga ko ima telo.

Razgovarala je, i radoznalo slušala svoje sopstvene odgovore dobrostojećem trgovcu koji ih je tako ljubazno pozvao na večeru i koji je platio hranu. Slušala je zainteresovano i zadivljeno svoje sopstvene odgovore, a to što bi rekla u onakvom stanju, poslužilo bi kao predskazanje za budućnost. Sada više nije bila jastog, bila je grublji znak – škorpija. Na kraju krajeva, rođena je u novembru.

Kao svetionik koji osvetljava zoru dok mi spavamo, tako je njeno pijanstvo lagano plovilo kroz vazduh.

U isto vreme, koliko je samo osećala! ah, koliko je samo osećala! dok je gledala u tako dobro naslikanu sliku u restoranu, odmah joj se budio osećaj za umetnost. Niko je neće moći ubediti da nije rođena za nešto drugo. Uvek je bila naklonjena umetnosti.

Ali kakva osećajnost! Ne samo zbog slike sa groždem i kruškama i mrtvom ribom sjajne krljušti. Osećajnost joj je smetala ne nanoseći joj bol, poput slomljenog nokta. A ako bude poželela, mogla bi sebi dopustiti luksuz da bude još osećajnija, mogla bi otići još dalje; jer, bila je zaštićena okolnostima, zaštićena kao i svako ko je postigao nešto u životu. Kao neko kome ne dozvoljavaju da bude nesrećan. Ah, Bože, kako sam samo nesrećna. Kada bi htela, mogla bi sipati još vina u čašu i, zaštićena položajem koji je postigla u životu, napiti se još više, samo ukoliko ne izgubi dostojanstvo. I tako, još pijanija, prelazila je pogledom po restoranu, kako je samo prezirala te bezosećajne ljude u njemu,

nije tu bilo nijednog pravog muškarca, nijednog istinski tužnog među njima. Kako je prezirala bezosećajne ljude u restoranu, dok je ona bila jedra i teška, i velikodušna do krajnjih granica. A u restoranu, svi tako udaljeni jedni od drugih, kao da nikada ne bi mogli razgovarati. Svako za sebe, i Bog za sve.

Ponovo je pogledala ženu koja ju je još sa ulaza nervirala. Još sa ulaza ju je uočila kako sedi za stolom sa svojim muškarcem, sva nakinđurena šeširom i nakitom, sjajna poput lažnog zlatnika, sva nacifrana i fina. Kako je samo divan šešir nosila! Sigurno nije ni udata, a tu se pravi svetica. I sa sve tim lepim šeširom na glavi. Korisna joj bila ta skrušenost, samo da joj ne presedne tolika plemenitost! Najveće sveticae su uvek krile najveće grehe. A konobar, običan glupan, posluživao ju je pun manira i pažnje, dok se njen bleđi pratilac pravio da to ne primećuje. A svetica sva ponosna na svoj šešir, sva skromna zbog svog tankog struka, sigurno nije u stanju da svom muškarcu rodi sina. U redu, to se nje uopšte i ne tiče, ali još sa ulaza je dobila želju da tu plavokosu sveticu, tu bajnu damu sa šeširom, dobro išamara. Ni obline nije imala, potpuno ravnih grudi. Sigurno je, bez obzira na sve te šešire, obična pijačna prodavačica koja se pretvara da je velika gospođa.

Oh, kako se samo poniženom osetila što je u restoran došla bez šešira, sada joj se činilo da joj je glava gola. A ta se, sa svojim gospodskim izgledom, pravi jako fina. Dobro znam šta ti fali, nacifrana gospođo, i tom tvom bledunjavom muškarcu! A ako misliš da zavidim tebi i tim tvojim ravnim grudima, znaj da me baš briga za tvoje šešire. A takve bestidnice kao ti samo traže batine.

U tom svetom gnevu, s velikom mukom je pružila ruku i dohvatila čačkalicu.

Ali, na kraju su poteškoće pri povratku kući nestale. Sada se vrtela po porodičnoj stvarnosti u svojoj sobi, sada je sedela na ivici svog kreveta i klatila papuču na nozi.

I, pošto je napola sklopila zamagljene oči, sve je dobilo izgled mesa, noga kreveta, prozor, odelo koje je muž okačio o stolicu, i sve je gotovo bolelo. A ona sve veća, nestabilnija, otečena, džinovska. Kada bi uspela da priđe sebi, videla bi da je još veća. Čovek je mogao preći preko njenih ruku i ne znajući da se radi o rukama, a u svako njeno oko moglo se uroniti i plivati i ne znajući da se radi o oku. A naokolo je sve pomalo bolelo. Stvari sačinjene od mesa prožete neuralgijom. Napolju zima koja ju je obgrlila pri izlasku iz restorana.

Sedela je na krevetu, pomirena, sumnjičava.

A to još uvek nije ništa, Bog zna, ona je bila veoma svesna da to još uvek nije ništa. Da su joj se u tom trenutku dešavale stvari koje će tek kasnije zaboleti i zavredeti; onda, kada se vrati u svoju normalnu veličinu, njeno anestetizirano telo počće da se budi pulsirajući, i ona će početi da plaća ono jelo i piće. Onda, budući da će se sve to na kraju dogoditi, mogu i sad odmah da otvorim oči (što je i učinila), i sve je postalo manje i jasnije, mada bez imalo bola. U suštini, sve je bilo isto, samo manje i poznato. Sedela je prilično uspravljena na svom krevetu, punog stomaka, zamišljena, rezignirana, delikatna poput onoga koji sedi i čeka drugog da se probudi. „Prežderala si se, i sad ja moram da platim”, rekla je sebi setno, gledajući u bele prstiće na nogama. Gledala je okolo, strpljiva, poslušna. Ah, reći, sve same reći, predmeti u sobi poređani po redosledu reči daju one nejasne i zamorne rečenice koje će onaj ko ume da čita pročitati. Dosada, dosada, ah, kakav zamor. Kakav napor. Sve u svemu, teško meni, neka bude Božja volja. Neka bude šta biti mora. Ah, to je nešto u meni što ne mogu ni da izrekнем. Na kraju krajeva, neka bude Božja volja. A kad pomisli samo koliko se zabavila sinoć! Kad pomisli da je sve bilo tako lepo, i da joj se dopao restoran, i kako je elegantno sedela za stolom. Za stolom!, viknuo joj je svet. Ali, ona mu nije ni odgovorila, slegnula je ramenima zlovoljno coknuvši

jezikom, iznervirana, ne dosađuj mi nežnostima; razočarana, resignirana, sita, udata, zadovoljna, uz blagu mučninu.

Upravo u tom trenutku je ogluvela; izgubila je jedno čulo. Pokrila je uvo šakom, što je samo pogoršalo stvari; uvo joj se napunilo zujanjem lifta, život je odjednom postao glasan i uvećan u svojim najsitnijim pokretima. Jedno od ova dva je: ili je ogluvela, ili čuje previše. Na ovu novu pretpostavku odreagovala je osećajem pakosti i ljutnje, uz uzdah resignirane sitosti. Đavo ih odneo, rekla je tiho, poražena.

„A u restoranu...”, odjednom se setila. Kada je bila u restoranu, zaštitnik njenog muža oslonio je svoju nogu o njenu ispod stola, a iznad stola njegovo lice. Slučajno, ili namerno? Hulja. Čovek koji, istini za volju, nije bio neprivlačan. Slegnula je ramenima.

A kada je na okrugli dekolte – na sred trga Tiradentes!, pomislila je mašući glavom u neverici – sletela muva na njenu golu kožu? Ah, kakva provokacija.

Neke stvari su bile dobre, jer su bile gotovo mučne... šum poput zujanja lifta u krvotoku, dok muž hrče pored nje, bucma-sta deca što spavaju u susednoj sobi, sirotani mali. Ah, šta je sa mnom!, pomislila je očajno. Da nisam previše jela? Ah, šta je sa mnom, majko sveta!

Bila je to tuga.

Prsti na nozi poigrali su se papučom. Pod nije bio baš čist. Kako si mi samo opuštena i lenja postala.

Ne sutra, jer je noge neće najbolje služiti. Ali prekosutra, videće već njena kuća, ima da je oriba vodom i sapunom tako da joj skine svu prljavštinu! Videće već ta kuća!, pretila joj je ljutito. Ah, osećala se tako dobro, tako jako, kao da još uvek ima mleka u grudima, tako snažno. Kada ju je muževljevi prijatelj video tako lepu i debeljuškastu, odmah je osetio poštovanje prema njoj. A kada se ona postidela, nije znala gde da pogleda. Ah, kakva tuga. Šta da se radi. Sedeći na ivici kreveta, resignirano je treptala.

Kako se lepo video mesec tih letnjih noći. Blago se nagnula, nezainteresovana, rezignirana. Mesec. Kako se lepo video. Visok i žut mesec klizio je po nebu, jadničak. Klizio, klizio... Visok, visok. Mesec. Tada joj je izleteo prostakluk u iznenadnom izlivu ljubavi: kurvo, rekla je smejući se.